

Uppsala universitets myntkabinett och evakueringen till Viks slott 1940–1941

Uppsala universitets samlingar av skilda slag hade under århundraderna vuxit stora och frågorna om deras förvaring blev i samband med andra världskrigets utbrott mycket aktuella.

Krigsförberedelser

När Tyskland marscherade in i Polen den 1:a september 1939 hade arbetet med att finna betryggande förvaringslokaler utanför stadskärnan varit igång sedan våren samma år, då universitetet intensifierade sina förberedelser för att kunna evakuera föremål som ansågs behöva bortföras från stadskärnan vid händelse av krigsfara. Vid sidan av att finna sådana brand- och bombsäkra rum för universitetets mest värdefulla föremål vidtogs många åtgärder för att försvara sig mot luftangrepp och olika förebyggande insatser. Universitetet köpte med statliga medel in gasmasker och eldsläckningsmaterial. Sandsäckar skaffades för att täcka de lågt liggande fönsterna i universitetshuset och för att på så sätt skydda installationer, värmesystem med mera¹. Myntkabinettet låg för övrigt då liksom nu i markplan utmed byggnadens norrvägg. För de anställda och för delar av universitetets samlingar skapades skyddsrum i flera av universitetets byggnader.

Förutom egna medel sköt staten till betydande ekonomiska bidrag för att bygga nya skydd. Bland annat lät man på Kungl. Maj:ts räkning spränga ut och inreda ett nytt bergrum i Läbyvad, ca 5 km väster om Uppsala, både för universitetet och andra myndigheter. Ett annat inrättades, initialt på privat väg, i berget invid institutet för högpärnungsforskning vid Husbyborg. Universitetet gick något senare in i projektet med ekonomiskt stöd i vad som beskrivs som "ett fullt bombsäkert utrymme av utmärkt god beskaffenhet om 150 å 200 m³. Synderligen torrt och sällunda särdeles lämpat för de ömtåligaste föremålen."²

Fig. 1. Statens luftskyddsbyrå önskade att skyddsrum för allmänheten ordnades i några av universitetets byggnader men universitetet avböjde. Här en bild som publicerades i Upsala Nya Tidning den 14 december 1939 tillsammans med följande notis: "Skyddsrum åt upsalaborna. Såsom meddelades i går dagens tidning har man nu börjat grävningsarbetena för de friliggande, fullträffsäkra skyddsrum, som på några ställen i staden skola inrättas till skydd för gatutrafikanterna vid eventuella framtidiga luftanfall mot Uppsala." Bilden, liksom spadtagen, är tagna i plantering i Finn Malmgrens plan mittemot det numer rivna huset på Torsgatan 14 i främre Luthagen. Foto av Paul Sandberg 1939, ur Upplandsmuseets samlingar.

Dessa nya byggen skulle dock inte stå klara förrän under hösten 1940 och det ömmande skyddsbehovet bidrog förmodligen till att universitetet redan under försommaren 1939 visat intresse för anrika Viks slott i Balingsta socken, ca 20 km sydväst om Uppsala. Slottet hade sedan 1926 huserat Uppsala läns folkhögskola³ efter att det två år tidigare köpts av Landstinget. Universitetets rektor Thore Engströmer (1878–1957), var parallellt med sina uppdrag vid universitetet landstingsman och medlem i landstingets förvaltningsutskott.⁴ Detta gav honom insyn i folkhögskolans verksamhet och inte minst i

frågor om investeringar i skolans utbyggnad.⁵ Som rektor för landets första universitet och en av stadens män var Engströmer också engagerad i försvarsfrågorna, bl.a. de om försvaret mot luftangrepp och behovet av luftvärnskanoner.⁶

Potatiskällaren på Viks slott

I en hemställan från akademiräntmästaren anhöll universitetet om att få disponera delar av Viks slotts källarlokalerna. Vid det ordinarie mötet den 19 juli 1939 beslutade styrelsen för Viks folkhögskola att "bevilja önskade tillståelse i den man åsyftade disposition icke befinner sig olämplig för skolans eget utrymmesbehov".⁷ Vad gäller skolans eget utrymmesbehov torde inte källarlokalerna i vare sig slottet eller Stenhuset varit aktuella att låna ut då de för olika ändamål användes i skolans dagliga verksamhet. Istället vändes blicken mot en byggnad som blivit mindre nyttjad efter att lantmannaskolan flyttade till Jälla två år tidigare – nämligen den friliggande så kallade Potatiskällaren. Detta är en låg stenbyggnad med flackt välv tak, delvis i souterräng med en frilagd längssida och ingång i den östra gaveln. Väggarna är tjocka och under folkhögskoletiden användes källaren till förvaring av skolans äppelskörd, tillsammans med rotfrukter och andra grödor.⁸

Fig. 3. Potatiskällaren är en rejäl pjäs, värd sin plats som det forna säteriets matförråd. Invändigt mäter golvet ca 17x5 m under ett vackert och 2,8 meter högt valv inom de upp till två meter tjocka väggarna. I samband med installationen av skyddsluckorna och dörrarna år 1939-1940 ersattes några av originalstenblocken med tegelstenar och puts. De yttre luckorna är av tjock stålplåt medan de inre luckorna och de dubbla lagren ytterdörrar är zinkplåtskodda konstruktioner med tjocka tråkärnor. Den totala kostnaden för ombyggnationen var knappt 6000 kr och betalades av Universitets brandskydds fond. Foto: författaren.

Fig. 2. Detalj av ägomätningskarta över viks säteri 1785. Potatiskällaren uppfördes före 1785 och syns här i den östra kanten av slottsträdgården. Av övriga byggnader på kartan från säteritiden finns idag endast en handfull kvar. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Ett avtal slöts mellan direktionen för Wiks folkhögskola och drätselnämnden⁹ varvid universitetet fick "kostnadsfri disposisionsrätt till en i parken vid Wik befintlig källarliknande byggnad".¹⁰

Tab. 1. Prioriterade samlingar 1914. Särskilt dyrbara föremål, som inte ansågs kunna ersättas samt Drätsel-nämndens rekommendation om flytt i händelse av krigsfara.

Arkivet	Kansliarkivet och räntekammarens arkiv. Ansågs tillräckligt skyddade mot bombfall i universitetshusets källare och "torde ej locka till plundring".
Mynt- och medaljsamlingen	Låg också i universitetshusets källare och ansågs ej lida samma fara som konstföremål, böcker och dylikt avseende eventuella bombardemang. Däremot ansågs risken för plundring så stor att objekten av guld och silver skulle deponeras i Riksbanken.
Konstsamlingarna	Tavelsamlingen och det Augsburgska konstskåpet. Endast tavlan med Gustav Vasas porträtt ansågs värd att flyttas från staden. Övriga tavlor kunde flyttas till "den medeltida ärkebiskopens hvalf". Kuriosan i konstskåpet skulle flyttas men för själva skåpet var man villrädig om huruvida risken för transportskador kanske övervägde risken för bomber.
Universitetsbiblioteket	Medeltida handskrifter, särskilt de svenska eller de som är viktiga för svensk historia och topografi. Delar av raritetssamlingen, deposita och delar av bibliotekets eget arkiv. "Ett utväljande af det viktigaste gränsar därfor till det omöjliga, och framförallt inom bokafdelningen skulle sådana massor kunna komma i fråga, att inpackning och transport torde möta i det närmaste oöverstigliga hinder." Intressant att notera är att bibliotekets kataloger ansågs måste räddas men att deras bortförande skulle innebära att biblioteket i princip skulle vara oanvändbart till det att katalogerna återförtas.

Bland institutionssamlingar nämns i det hemligstämplade konceptet ett mindre antal föremål, såsom återstoden av det Linnéanska herbariet vid Botaniska inst., men den totala mängden av dessa föremål var relativt sett små.

För att göra den användbar krävdes dock åtskilligt med arbete där bland annat ett trädgolv lades in, skyddsluckor monterades för fönstergluggarna och särskilt kraftiga dörrar installerades. Mest utmanande var att installera och driftsätta elektriska anordningar som behövdes för belysning, värme och luftfuktighet. När lokalen väl stod färdig efter nyår 1940 inspekterades den av luftskyddschefen i Länet som tillerkände den mycket högt vitsord.¹¹

För förvaring av universitetets samlingar i Potatiskällaren höjdes dock en varning. I ett brev till universitetskanslern noteras att: "Beträffande ovannämnda källare vid Wiks slott bör framhållas, att den erfordrar uppvärmning och ventilation med apparater drivna av elektrisk ström. För den händelse strömmen av någon anledning för mera avsevärd tid blir avbruten, föreligger därfor risk att i lokalens förvarade föremål, åtminstone av vissa slag, taga skada av fukt."¹² I väntan på de nya, mer ändamålsenliga, utrymmena hade universitetet med detta funnit en lokal, åtminstone för mer väderokänsliga delar av sina samlingar.

Oro i grannländerna och myntsamlingens evakuering

Krigsfaran blev för Sverige påtaglig efter att land efter annat runt Östersjön drogs in i kriget under slutet av år 1939. Tysklands invasion av Polen i September följdes av Sovjetunionens frammarsch i Baltikum under september och oktober.

Uppsala universitets myntkabinett innehöll vid denna tid omkring 25 000 objekt i guld, silver och andra material och var en av de allra mest värdefulla samlingarna. Man kan på goda skäl därfor förmoda att samlingen hade prioritet. I ett hemligstämplat koncept¹³ från första världskrigets första år resoneras om åtgärder för att skydda universitets samlingar vid händelse av krig samt vilka delar som hade allra högst skyddsärde.

Av de prioriterade samlingar var det inget område som ansågs kunna flyttas i sin helhet. Endast det mest värdefulla av de mest värdefulla skulle transporteras bort. Vad gäller myntsamlingen så föreslogs i konceptet att alla objekt av guld- och silver under krigsfara skulle deponeras hos Riksbanken. 1939 hade dock både hotbilden och förutsättningarna för transporter förändrats men det äldre konceptet från 1914 ger ändå en fingervisning av myntsamlingens höga status som skyddsobjekt.

När Finska vinterkriget bröt ut i november 1939 packades universitetets myntsamling ner i 33 lärar¹⁴ som en sista åtgärd i förberedelserna för att snabbt kunna evakuera den. I april 1940 genomförde den tyska krigsmakten operation Weserübung varvid Danmark och Norge ockuperades. Universitetet ansåg med detta att Sveriges indragning i kriget var så överhängande att myntsamlingen skyndsamt fraktades ut till det iordningsställda valvet vid Viks slott.

Universitetet var inte ensamma om att flytta undan samlingar. Exempelvis evakuerades delar av Upplandsmuseets samlingar, som för övrigt i

samarbete med Uppsala universitet varit utställda på Gustavianum sedan 1922, till olika platser på den uppländska landsbygden. Även här var det bråttom och utflytningen skedde under två veckor i april 1940.¹⁵ Bland övriga exempel kan nämnas eukeuringarna av de numismatiska samlingarna vid Oslo universitet 1940¹⁶ och myntkabinetts Eremitaget 1941¹⁷.

Ur askan i elden

Förberedelserna hade betalat sig på så sätt att de färdigpackade lärarna direkt vid invasionen av grannländerna i väster snabbt kunde flyttas till säkerhet från eventuella bombningar över Uppsala. Dessvärre skulle sinnesfriden bli kort. Av något oklar anledning beslutade drätselnämnden i mars 1941 att myntsamlingen så snart som möjligt skulle flyttas till det nya skyddsrummet vid Husbyborg¹⁸. Vi vet säkert att de elektriska värmeanordningarna i valvet på Vik hade varit otillfredsställande¹⁹ men kanske fanns det även andra tillkortakommanden. Det nya bergrummet i Husbyborg torde oavsett vara säkrare på många vis.

Med största sannolikhet flyttades dock aldrig myntsamlingen till Husbyborg. I oktober 1941 skrev myntkabinetts föreståndare professor Erland Hjärne (1887–1969) att samlingarna återförs till universitetshuset i juni 1941. Det finns anledning att tro att samlingen varit nedpackad i sina lårar under hela dess vistelse på Vik då Hjärne först efter att mynten återanlant till universitetshuset konstaterar att samlingen tagit skada. "Det visade sig då [när samlingen kommit tillbaka till universitetshuset, förf. amm.], att mynten –

Tab. 2. Avskrift av specifikationen för de 33 lärarna i vilka myntsamlingen packades och forslades bort i.

2 st lådor	120 cm x 45 cm x 165 cm	10 kr per st =	20 kr
3 st lådor	120 cm x 45 cm x 105 cm	10 kr per st =	30 kr
3 st lådor	130 cm x 50 cm x 115 cm	10 kr per st =	30 kr
2 st lådor	100 cm x 100 cm x 60 cm	12 kr per st =	24 kr
6 st lådor	37 cm x 35 cm x 100 cm	8 kr per st =	48 kr
4 st lådor	40 cm x 53,5 cm x 50 cm	8 kr per st =	32 kr
3 st lådor	37 cm x 35 cm x 100 cm	8 kr per st =	24 kr
2 st lådor	40 cm x 55 cm x 70 cm	8 kr per st =	16 kr
4 st lådor	37 cm x 28 cm x 100 cm	8 kr per st =	32 kr
4 st lådor	37 cm x 24 cm x 100 cm	8 kr per st =	32 kr
33 lådor			Summa kronor 288 kr

Lådorna var rejala och byggdes i 1" x 6" råspont (ca 25x150 mm) samt försågs med kasthakar och lås. Av lådornas storlek kan man möjligen ana vilka av de konsthistoriskt intressanta möblerna som var aktuella för flytten.

*särskilt de av koppar eller brons – och medaljerna redan tagit skada av fukt och i stor utsträckning mer eller mindre svårt belagts med ärg.*²⁰ Han fortsätter: "För att icke ärgbeläggningen skall sprida sig och gå djupare och de dyrbara, i stor utsträckning alldeles oersättliga samlingarna skola taga varaktig skada, kräves så skyndsamt som möjligt översyn och behandling av kemisk-teknisk sakkunnig person."

Myntkabinetts hade alltså i halvannat år satts i säkerhet för bomber och tjuveri men hade istället ådragit sig kemiska angrepp till följd av den fuktiga kållarmiljön. Vad som inte framgår av arkivalierna men som visar sig på ett fätal av tennobjekten i samlingen är att även kylan måste ha varit påtagande i potatiskållaren.

När professor Hjärne den 9 oktober 1941 skrev till universitetskanslern lät han meddela att

Fig. 4. Medalj med tennpest. Tennpest är resultatet av en naturlig process som startas av kyla. Dessvärre är sönderfallet oåterkallelig och tennföremål som drabbats kommer fortsätta försämras. Foto: författaren.

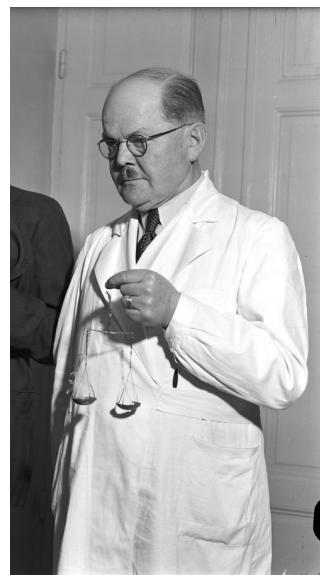
"En erkänt skicklig konservator, vaktmästaren vid Gustavianum, H.Gelin, har förklarat sig villig att på ledig tid ägna sig åt berörda uppgift."²¹ För att starta upp konserveringsarbetet tillstyrktes Hjärnes anhållan om 1500 kr, varav material omkring 400 kr²² och resten ersättning till herr Gelin av 2:50 kr/timme. Pengarna räckte till maj 1943 då ungefär 12000 mynt och medaljer genomgått konservering. För den dryga hälft som återstod anhöll Hjärne om påfyllning med ytterligare 1500 kr. Därtill sökte han medel till reparationsåtgärder på myntkabinetts konsthistoriskt värdefulla förvaringsskåp. Dessa hade också skadats av fukten i Potatiskällaren på Vik. Bland åtgärderna på möblerna nämns snickeri- och poleringsarbeten samt justering av lådor i skåpen.²³

Summa summarum

Liksom andra institutioner och myndigheter inom landet och utanför hade Uppsala universitet förberett sig inför hotet om ett analkande luftangrepp. Uppsala universitet var heller inte de enda som evakuerade samlingar under hotet om krig. Skydd anordnades för personer och samlingar. Man prioriterade vilka föremål som var allra mest skyddsvärda och resonerade om dessa föremål krävde särskilda arrangemang för att inte ta skada. Man värderade också krigsfarans risker med de risker som en evakuering skulle innebära för föremålen. Myntsamlingen var tidigt utvald och skickades till Viks slott trots riskerna förknippade med beroendet av el för uppvärmning och kontroll av luftfuktighet. Man tog således en kalkylerad risk i detta avvägda beslut.

Väl på plats utanför stadskärnan och i förvar under Potatiskällarens starka valv slöts samlingen efter ett halvår in i ett osedvanligt kallt köldgrepp vintern 1940/1941, en av århundradets kallaste. Den elektriska apparaturen räckte inte för att hålla vinterkylan och på andra delar av året fukten från marken stängde. Kanske var det elförsörjningen som spökade, kanske var apparaturen underdimensionerad, kanske hade man underskattat klimatutmaningarna i källaren – vi vet idag inte säkert varför det uppstod problem.

Väl tillbaka i universitetshuset i Uppsala kom mynten som tidigare nämnts i "den erkänt skicklige vaktmästarens H. Gelin" vård. När jag först läste detta tänkte jag att det måste varit lyckliga omständigheter som gjort att resultatet av denna arbete ännu idag måste betraktas som mycket lyckat. Det visade sig senare att jag inte kunde ha mer fel. H. Gelin hette Hilmer Gelin (1881–

Fig. 5. Konservator Hilmer Gelin. Ett överslag ger vid handen att den utbetalade lönen på 2:50 kr/timme räckte till drygt 800 timmar fördelade på "ledig tid" över några år – ett imponerande arbete vi idag glädjs i tacksammhet åt. Foto av Paul Sandberg 1948, ur Upplandsmuseets samlingar, (beskuret).

1970) och var en av landets kanske främsta på sitt område. Han anställdes vid Gustavianum 1920 efter en tidigare karriär som möbelrestauratör på tapetserafirman Hjalmar Tegelberg i Uppsala.

Som vaktmästare hjälpte han vid sidan av vaktmästarsysslorna till med montrar och modeller och lärde sig så småningom föremålskonservering, bl.a. efter kunskapsutbyten och praktiska studier vid Nationalmuseet i Köpenhamn. En tidig syssla var att konservera 20 ton grekiska lerskärvor från fynden i Asine. Från 1933 lämnade han helt vaktmästeriet för att med preparators namn jobba heltid som konservator vid Uppsala universitets museum för Nordiska Fornsaker. Ryktet om hans utmärkta skicklighet spred sig och bland hans största projekt kan nämnas Valsgärdefyndet, Vasagravarna i Uppsala domkyrka, Vasaregalierna och därtill flera internationella uppdrag.

Hilmer Gelin har stor del i att föremålen i Uppsala universitets myntkabinett ser ut som de gör idag. I en artikel från 1950²⁴ redogör Gelin något om hur han resonerar kring restaurering: "Det gäller inte bara att så att säga framtaga föremålet och snygga upp det; en konservator måste också tänka på att föremålet skall få en behandling, som gör att föremålet efter konserveringen skall kunna utstå »tidens tand». Det gäller alltså att konserveringen utföres så väl, att ej hela arbetet efter en kort tid måste göras om. Å andra

sidan får ej heller föremålet ges sådant utseende att det verkar nytt. Det måste få behålla ålderns patina.

Detta är nog något de flesta nutida konserveror kan skriva under på även om det i Gelins samtid inte alltid var en självklarhet. Historien ger både bättre och sämre exempel. Som en parallell till Uppsalamynten kan nämnas mynten från de Antellska samlingsarna i Nationalmuseet i Helsingfors som under första världskriget fördes till källaren i Finlands Riddarhus, där de blev liggande till 1925. Även där för mynten illa under vistelsen till följd av ogynnsamma förhållanden. Mynten hade varit inpackade i lådor där man använt tidningspapper som fyllnadsmaterial och i synnerhet silvermynten svartnade i vad som kallats "svavelförgiftning". I dag är ännu en stor del av samlingen fortfarande mörka eller fläckiga men museet har valt att låta oxideringen bli del av föremålets historik²⁵. I andra änden av konserveringsskalan kan noteras de tidigare utställningarna i Kungl. myntkabinettet i Stockholm där historiska museet istället valde det rakt motsatta spåret att putsa objekten skinande blanka och på så sätt bjuda på en gnistrande upplevelse²⁶.

Hilmer Gelin mottog för sina konserveringsarbeten Hederstecknet från Finlands vita ros, Riddartecknet av Vasaorden och andra medaljer. Så här efteråt kanske man kan tycka att han kunde ha fått en av Uppsala universitet också.

Källor

Otryckta källor

Uppsala universitetsarkiv Kansliet:

A1:369 - Större konsistoriets protokoll 1940 den 30 mars, Bilaga B. §1

A1:369 - Större konsistoriets protokoll 1940 den 30 mars, Bilaga C. §1

A1:370 - Större konsistoriets protokoll 1941 den 18 oktober, Bilaga N. §11

A1:373 - Större konsistoriets protokoll 1943 den 22 maj, Bilaga D. §14

Uppsala universitetsarkiv Drätselnämndens arkiv:

A:III:70 – Drätselnämndens protokoll 1939 den 23 maj, Bilaga §21A & §21B

A:III:71 – Drätselnämndens protokoll 1940 den 29 mars, Bilaga §5

A:III:72 – Drätselnämndens protokoll 1941 den 12 mars, §3

Oförtecknat material i Drätselnämndens arkiv. Mapp märkt "Äldre hemliga handlingar ang. förvaring av konstsamlingen i Läckö slott", daterad 92-06-09. Dokument märkt "Koncept till underdårig skrifvelse af den 6 oktober 1914 rörande de föremål hvilka synes böra i händelse af krigsfara bortföras från staden, och som tillhörta universitetets samlingar."

Landsarkivet i Uppsala

SE/ULA/12308:8 – Wikprojektet

Lantmäteristyrelsens arkiv

Balingsta socken Vik nr 1. Ägomätningskarta över Viks säteri 1785

Regionarkivet (tidigare Landstingets arkiv)

A 1 A:2 – Wiks folkhögskola, Protokoll styrelsen 1892-1941

Landstingstrycket för år 1939. Inkomna handlingar

Upplandsmuseets samlningar

Fotografi PS02107. Digital museum - <https://digitaltmuseum.org/021016254180>

Fotografi PS02437. Digital museum - <https://digitaltmuseum.se/011013992840>

Litteratur

Björnemalm, Barbro: "Samla på Uppland - de första 50 åren" i *Uppland 2009 - Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund*. Uppsala 2009.

Carlsson, Per-Göran: "Myntkonservering — ett sublimt, gränsöverskridande konsthantverk del 1-2" i *Svensk Numismatisk Tidskrift* 2015:6-7.

Christie, S. E: "Universitetets Myntkabinett i Oslo. Gjenåpningen av medaljesalen og litt krigskronikk i den anledning" i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1946:8, s. 129ff.

Eriksson, Olle: "Femtio års byggande" i *Uppsala läns folkhögskola 1876–1976*. (Särtryck ur *Wiktidningen* nr 51/1976.)

Gelin, Hilmer: "De nya medaljörerna - Hilmer Gelin" i *Upplands Fornminnesförening* 1950. Uppsala 1950.

Huldt, Bo K A: "Andra världskriget" i *Nationalencyklopedin* -<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/> andra-världskriget (hämtad 2019-08-21)

Ottosson, Mats Ola: *Han ledde ett universitet och styrde en stad: Historien om Thore Engströmer*. Uppsala 2016. (Skrifter rörande Uppsala universitet. C, Organisation och historia 108). Uppsala 2016.

Sahlsten, Ulrika: "Dagens bebyggelse" i *Vik – historia miljö & människor*. Uppsala 2015.

Sundquist, Nils (red.): "Från flydda dagars Uppsala" i *Uppland årsbok för medlemmarna i Upplands Fornminnesförening 1946*. Uppsala 1946.

Talvio, Tuukka: Antellin rahakokoelman ruotsalaisten rahojen luettelo : Kristiina ja Kaarle X Kustaa 1632-1660 [Förteckning över antellska myntsamlingens svenska mynt : Kristina och Karl X Gustav] Helsingfors 2009.

Upsala Nya Tidning den 12, 13 samt 14 december 1939.

Upsala Nya Tidning den 14 november 1948.

Varshavsky, Sergei & Rest, Boris: *Ordeal of the Hermitage: The Siege of Leningrad 1941-1944*. New York 1985.

English summary

As on many other places, Uppsala University started to prepare themselves to shelter staff and property in the shadow of the war danger in the late 1930s. This article describes the preparation, employment and aftermath of the evacuation of the university coin cabinet.

Classified documents from the first world war shows how different university collections were prioritized and how risks of bombing and plundering were weighted against risks of physically transporting vulnerable objects.

When the second world war started, activities were launched on a larger scale. Early a safe location 20 kilometres west of Uppsala, a large potato cellar at the Vik Castle was refurbished and the numismatic collection was moved there in April 1940. Sadly, the electrical apparatus was not capable of keeping the temperature and moisture at required levels and the objects started to oxidize in its crates.

The evacuation was cancelled, and the collections was returned to the university main building in the city centre. A really skilled conservator, Hilmer Gelin, is recognised to have played a major role in the restauration of the objects – a deed we still are grateful for.

Noter

¹ Drätselnämndens protokoll 1940 den 29 mars, Bilaga §5.

² Större konsistoriets protokoll 1940 den 30 mars, Bilaga B. §10.

³ Fram till 1937 även Lantmannaskolan som då flyttades till Jälla.

⁴ Landstingstrycket 1939, s. 1 och 71.

⁵ Eriksson 1976.

⁶ Ottosson, s. 150.

⁷ Protokoll fört vid sammanträde med Styrelsen för Wiks folkhögskola å Wik Onsd. Den 19 juli 1939 kl. 4.15 e.m. §7.

⁸ Sahlsten 2016, s. 147f.

⁹ Drätselnämnden hade som funktion att förvalta universitetets egendom och handlägga alla ekonomiska frågor.

¹⁰ Större konsistoriets protokoll 1940 den 30 mars, Bilaga C. §11.

¹¹ Ibid.

¹² Större konsistoriets protokoll 1940 den 30 mars, Bilaga B. §10.

¹³ Koncept från Drätselnämnden, 6 oktober 1914.

¹⁴ Drätselnämndens protokoll 1939 den 23 maj, Bilagorna §21A och §21B.

¹⁵ Björnemalm s. 37; Sundquist s. 169.

¹⁶ Christie 1946.

¹⁷ Varshavsky & Rest 1985.

¹⁸ Drätselkammaren protokoll 1941 den 12 mars.

¹⁹ Större konsistoriets protokoll 1941 den 18 oktober, Bilaga N. §11.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Tenn 200 kr; Zink 50 kr; dessutom amyalkohol, amyacetat, zaponlack och myrsyra 150 kr.

²³ Större konsistoriets protokoll 1943 den 22 maj, Bilaga D. §14.

²⁴ Gelin s. 106ff.

²⁵ Talvio s. 29f.

²⁶ Carlsson del 1 s. 139.